

foto's ministerie van EL&I

Natura 2000 op de Noordzee

Bescherming van zeehond, zeekoet en zeewier

Het mariene ecosysteem is een stuk minder zichtbaar dan ecosystemen op het land. Toch is het een belangrijk deel van de Nederlandse natuur. Een deel dat bedreigd wordt door menselijke activiteiten. Door het aanwijzen van beschermde gebieden probeert het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) bij te dragen aan het behoud en herstel van het mariene ecosysteem. De omstandigheden op de Noordzee verschillen nogal van gebieden op land, al is het maar doordat actief beheer niet mogelijk is.

— Pieter Cornelis (Ministerie van EL&I)

> DE NOORDZEE IS VOOR VEEL mensen vooral bekend van het strand. Dat er onder het oppervlak een grote variatie aan ecosystemen bestaat, is veel minder bekend. Verschillende zeestromingen en rivieren beïnvloeden de zee en er bestaat een hoge variatie in bodemtypen. Zandbanken liggen zowel dicht bij de kust als ver weg op zee, terwijl sommige delen van de bodem bedekt zijn met grind en stenen. Door deze variatie in bodem en water zijn verschillende leefgemeenschappen op de zeebodem en in zee ontstaan.

Aanleiding voor aanwijzen van gebieden op zee is de wet- en regelgeving die ook op het land van toepassing is: de Vogel- en Habitatrictlijn en Natura 2000.

In het kader op pagina 30 worden de verschillende Natura 2000-gebieden op het Nederlandse gedeelte van de Noordzee kort omschreven, met uitzondering van de Voordelta, waarvoor de beheersmaatregelen in een ander traject zijn vastgesteld. Deze gebieden zijn geselecteerd op het voorkomen van bijzondere vis- of vogelsoorten, of op het voorkomen van bijzondere

habitats. Een van de belangrijkste habitattypen voor het Nederlandse deel van de Noordzee zijn zandbanken. Hierbij wordt niet alleen de fysieke structuur van de zandbank zelf beschermd, maar vooral ook de voor het habitatype kenmerkende soorten zoals borstelwormen, kreeftachtigen, weekdieren en vissen. Deze soorten komen niet alleen op de zandbank voor, maar ook in het water daarboven. Natura 2000 beschermt dus de natuur op de zeebodem en in het water.

Duurzame visserij

Op de Noordzee vinden veel menselijke activiteiten plaats. Er is intensief scheepvaartverkeer van goederen en personen. Daarnaast vindt er gas- en oliewinning plaats en komt er steeds meer aandacht voor de ontwikkeling van windenergie. Kabels en leidingen worden gelegd en onderhouden en zandwinning en zandsuppletie moeten zorgen voor een veilige kust. Al deze activiteiten zorgen voor druk op het mariene milieu. Binnen het proces om te komen tot beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden worden de belangen van de betrokkenen afge-

Proces Natura 2000

De aanwijzing van de Natura 2000-gebieden op de Noordzee verloopt nu gestaag. Afgelopen zomer hebben het ontwerp-aanwijzingsbesluit voor de Vlake van de Raan en het ontwerp-wijzigingsbesluit voor de Noordzeekustzone ter inzage gelegen. Hierdoor konden betrokkenen hun mening over het besluit aan het Ministerie kenbaar maken. De inspraakacties worden verwerkt in de definitieve besluiten, die binnenkort gepubliceerd zullen worden.

De andere Natura 2000-gebieden, die verder uit de kust liggen, kunnen nu nog niet aangewezen worden. Daarvoor is eerst een wijziging nodig in de Natuurbeschermingswet. Momenteel is het voor het ministerie van EL&I nog niet mogelijk om buiten de 12-mijls zone beschermde gebieden aan te wijzen. De Doggersbank, Klaverbank en het Friese Front kunnen pas als Natura 2000-gebied worden aangewezen wanneer een wetswijziging is doorgevoerd, die de uitbreiding van de werkingsgebieden van de Nb-wet beoogt. Na de definitieve aanwijzing van de verschillende gebieden kunnen de beheerplannen worden opgesteld. In de beheerplannen wordt vastgesteld op welke manier de Natura 2000-doelen behaald dienen te worden.

Zandhopperzuiger

wogen tegen de belangen van natuur en milieu. De beheerplannen voor de mariene Natura 2000-gebieden worden in samenwerking met alle betrokken opgesteld door Rijkswaterstaat. Een belangrijk onderdeel van de beheerplannen zullen de visserijmaatregelen in de beschermde gebieden zijn. Visserij heeft negatieve effecten op het ecosysteem. Zo heeft de boomkorvisserij, waarbij een zogenaamde boom en wekkerkettingen aan weerszijden van het schip over de zeebodem worden getrokken om platvis te vangen, een negatief effect op het ecosysteem van de zandbanken. Daarnaast heeft dit type visserij een relatief hoog percentage aan bijvangst, die overboord gezet wordt en dit niet altijd overleeft. Maatregelen ten aanzien van deze visserij moeten deze negatieve effecten wegnemen. De mogelijke maatregelen variëren van visserijbeperking in tijd en locatie tot en met volledige sluiting van een gebied voor alle bodemberoerende visserij. Ook is het mogelijk om met nieuwe visserijtechnieken de bodemberoering en/of bijvangst te beperken. De visserijmaatregelen bedenkt de overheid niet alleen. Samen met vissers, natuurorganisaties en wetenschappers is een innovatief proces opge-

Natura 2000-gebieden op de Noordzee

- aangewezen Natura-2000 gebieden
- aan te wijzen Natura-2000 gebieden
- Nederlandse Noordzee
- habitattypen 1110 (ondergelopen zandbanken)
- habitattypen 1170 (riffen van open zee)
- bruinvis
- gewone en grijze zeehond
- rivierprik
- zeeprik
- fint
- roodkeelduiker
- parelduiker
- eidereend
- zwarte zee-eend
- dwergmeeuw
- grote jager
- grote mantelmeeuw
- zeekoet
- kleine mantelmeeuw
- grote stern
- visdief
- steltloper

Noordzeekustzone

Het Natura-2000-gebied Noordzeekustzone loopt langs de kust van Bergen aan Zee tot Rottumeroog. Hier komen de bruinvis, grijze zeehond, gewone zeehond en de vissoorten rivierprik, zeeprik en fint voor. Daarnaast is in het gebied een grote variatie aan beschermde vogelsoorten.

Vlakte van de Raan

De Vlakte van de Raan bestaat uit het Nederlandse deel van een complex van zandbanken dat doorloopt voor de Belgische kust van Knokke-Heist. De habitatrichtlijnsoorten in dit gebied zijn bruinvis, gewone zeehond en grijze zeehond, en de vissoorten fint, rivierprik en zeeprik. Eb en vloed en de uitstroom van rivierwater veroorzaken hier een variatie in zoutgehalte, stromingsbeweging, temperatuur en helderheid van het water. Het aanwezige habitattypen is hier zandbanken.

Friese Front

Het Friese Front ligt ongeveer 75 kilometer ten noorden van Den Helder. Het gebied wordt aangewezen als Vogelrichtlijngebied voor de vogelsoorten grote jager, grote mantelmeeuw, kleine mantelmeeuw en zeekoet.

Klaverbank

De Klaverbank is het enige gebied in Nederland waar op grote schaal grind en grote stenen aan het oppervlak liggen. Op deze stenen groeien specifieke vormen van zeewier, de kalkroodwieren. De Klaverbank wordt doorsneden door een zestig meter diepe geul, de Botney Cut, waardoor lokaal grote variatie in diepte, stroming en hoeveelheid licht voorkomen, met een bijbehorende variatie in ecologie. Hier zijn 's zomers bruinvis, dwergvissen en witsnuitdolfijnen te vinden.

Doggersbank

De Doggersbank is een ondiepte in het midden van de Noordzee. De naam van het gebied komt van het vijftiende-eeuwse Nederlandse woord voor kabeljauw: dogge of doggevisch. De Doggersbank is uniek in Nederland, en heeft daarom een eigen habitattypen, het habitattypen zandbanken, subtype Doggersbank. Daarnaast worden in dit gebied ook de bruinvis, de grijze zeehond en de gewone zeehond beschermd. Het gebied grenst aan Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, en beschermingsmaatregelen voor het gebied worden zoveel mogelijk gezamenlijk opgesteld.

Bron: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Schol

foto Asbjorn Hansen

Zwarte zee-eend

Grote zee-eend

zet waardoor visserijmaatregelen geselecteerd kunnen worden die breedgedragen worden door alle partners, terwijl de instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-gebieden gerealiseerd worden. In de kustzone wordt dit proces geleid door Jan Heijkoop, burgemeester van Oostflakkee. In de gebieden verder op zee wordt het geleid door de International Council for the Exploration of the Sea.

Hands off

Beheer van de mariene Natura 2000-gebieden richt zich op de voorkomende habitats, vis- en vogelsoorten. In de Noordzee is het moeilijk om specifieke beheersmaatregelen te treffen zoals dat op het land wel mogelijk is. Waar men op het land de natuur kan verbeteren door aanplant, maaien, afvoeren of andere maatregelen, zijn vergelijkbare beheersmaatregelen voor de Noordzee nauwelijks voor handen. Hoewel er soms mogelijkheden zijn om op lokaal niveau substraten aan te brengen waar mossel- of oesterbanken op kunnen groeien, is dit vaak niet mogelijk: zandbanken kunnen niet aangebracht worden, maar ontstaan door natuurlijke dynamiek. Voor het beheer is men vooral afhankelijk van het beperken van de impact van menselijke activiteiten en het wegnemen van drukfactoren op de lokale natuurwaarden: een hands-off aanpak. Dit geldt met name voor het habitattype zandbanken, hier wordt bij het beheer niet actief ingegrepen, maar wordt het mariene milieu de gelegenheid gegeven zelfstandig te herstellen door bijvoorbeeld de

bodemberoering door visserij te verminderen. Door de dynamiek van de Noordzee en de bewegingsvrijheid van vis- en vogelsoorten kan het effect van beheer moeilijk meetbaar zijn. De grenzen van de Natura 2000-gebieden zijn geheel open, en mobiele soorten kunnen het gebied gemakkelijk in- en uitmigreren. Om de effecten van het beheer te kunnen meten wordt een monitoringsprogramma ontwikkeld.

Participatie en transparantie

De natuurbescherming op de Noordzee moet gesteund worden door de belanghebbenden om succesvol te kunnen zijn. Dit geldt voor de visserijsector, die sterk beïnvloed zal worden door de te nemen visserijmaatregelen, maar ook voor de natuurorganisaties. Deze participatie is belangrijk om maatschappelijk draagvlak voor de te nemen maatregelen te verkrijgen. Daarnaast is ook transparantie en vertrouwen erg belangrijk. Samen tot oplossingen komen kan alleen wanneer er transparant wordt gewerkt en er over en weer vertrouwen in elkaar en het proces bestaat. Dit vraagt van de overheid openheid in handelen. De betrokkenen hebben hierdoor zicht op wat er speelt en ze kunnen aanhaken wanneer hier behoefte aan is. Door transparant te handelen neemt iedereen verantwoordelijkheid voor zijn acties en kan hierop worden aangesproken. Acties worden teruggekoppeld met de achterban en alle relevante informatie, zoals rapporten en ontwerp maatregelen, zijn voor deelnemers aan het proces beschikbaar. Dit leidt op korte termijn tot

visserijmaatregelen die door alle partijen onderschreven worden. Als er gebieden geopend of gesloten worden voor bepaalde typen visserij, wordt dit ondersteund door natuur- en visserijorganisaties. De ambitie voor de toekomst is om de verduurzaming van de visserij te stimuleren vanuit de Natura 2000-gebieden.

Inspelen op ontwikkelingen

Met de instelling van de Natura 2000-gebieden en de daarbij behorende beheersmaatregelen is de bescherming van de Noordzee niet 'af', daarvoor is de zee te dynamisch. Het blijft belangrijk om in te kunnen spelen op ontwikkelingen in de komende decennia. Daarbij kan gedacht worden aan klimaatverandering, die ook op zee gevolgen heeft voor de natuur, en aan de aanleg van steeds meer windmolenparken op de Noordzee. Tegelijkertijd is er vanuit de maatschappij steeds meer vraag naar duurzaam gevangen vis. De visserijsector wordt door de economische en maatschappelijke omstandigheden gestimuleerd om te verduurzamen. Het instellen van Natura 2000-gebieden probeert dit proces te stimuleren en te versnellen. Hoe het mariene milieu op zulke ontwikkelingen zal reageren is nog lang niet duidelijk. <

Pieter Cornelis, Ministerie van EL&I, programma-directie Natura 2000, p.cornelis@minlnv.nl

Meer informatie:
www.noordzeenatura2000.nl